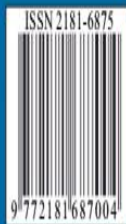
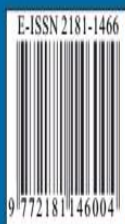

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI ILMIY AXBOROTI

Научный вестник Бухарского государственного университета
Scientific reports of Bukhara State University

4/2023

@buxdu_uz

@buxdu1

@buxdu1

www.buxdu.uz

4/2023

TILSHUNOSLIK *** LINGUISTICS *** ЯЗЫКОЗНАНИЕ		
Абузалова М.К., Юсунова А.Ш.	О некоторых моделях семантико-синтаксических групп лексем в тюркских языках	101
Юсунова А.Ш., Юлдашева Д.Н., Чулдиева Г.Т.	О невербальных средствах речи	108
Axmedov A.R.	Pretsedent birliklar	115
G'aybullayeva N.I.	Konseptual tahlil usuli va birliklari xususida	119
Hayotova D.Z.	"Vatan" konseptining lingvokulturologik talqini (nemis va o'zbek tillari misolida)	124
Hojiyeva N.H.	O'zbek tilida meva nomlarini ifodalovchi atov birliklarining o'ziga xos xususiyatlari	129
Hojiyeva S.H.	Zulfiya Mo'minova she'riyatida milliy-madaniy xususiyatlarning leksik-poetik ifodasi	134
Husainova X.K.	Nemis va o'zbek tilshunosligida inkor kategoriyasining tasnifi	144
Khusenova M.U.	Lexicographic analysis of orphoeptic terms	149
Maksudova M.U.	Types of multiculturalism. Cliches and stereotypes of a society and culture of diversity	153
Yokubova Sh.Y.	[Belgi-harakat] ma'noli fe'lli birikmalarning nutqiy imkoniyatlari xususida	158
Mehmonova Y.Ch.	Semasiologik lug'atlarda etnomadaniy so'z birikmalarining tavsifi	163
Norova M.F.	Literary and stylistic norms in speech	169
Rustamov I.T.	The role of folklore genres in language learning	173
Markova Y.S., Ruziyeva N.X.	Politeness as a subject of linguistic research	180
Murtazayev A.O.	Normativ-huquqiy hujjatlarda imlo qoidalari: muammo, sabab va yechim	185
Sobirova Z.R.	Euphemisms in English, Russian and Uzbek languages in the vocabulary of the limited sphere of consumption	191
Sobirova Z.R., Raxmonova M.Q.	Grammatical competences in the process of studying of language teaching applications in Uzbekistan	196
Saidova M.U., To'xtayeva M.O.	O'zbek va ingliz tilida ko'chirma nutq talqini	201
Yunusova M.Sh.	Shifokor kasbiy muloqotida tibbiy so'z va uning o'mi	207
Yunusova A.A.	Lisoniy shaxs nazariyasi va diskurs mohiyatiga zamonaviy yondashuvlar	214
Сайдова М.Р., Авезова Д.С., Петрова Н.Е.	О конструкциях чужой речи	219
Гафуров Б.З.	Текст медицинской рекламы как акт вербальной и невербальной коммуникации	224
Джураева З.Р.	Отражение стереотипов русского этноса в паремиологических дискурсах	229

UDK: 811'112

**“VATAN” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TALQINI
(NEMIS VA O‘ZBEK TILLARI MISOLIDA)**

Hayotova Dilafro ‘z Zoyirovna,
Buxoro davlat universiteti Nemis filologiyasi
kafedrasida katta o‘qituvchisi
d.z.hayotova@buxdu.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada tilshunoslik fani, uning yangi yo‘nalishi bo‘lgan lingvokulturologiya haqida, lingvokulturologiya fani orqali milliy qadriyatlar, an‘analar va madaniy shakllarning lison (ong) va tilni shakllantirishi va kognitiv tilshunoslikning tayanch tushunchalaridan biri bo‘lgan konsept tushunchasi, konsept va tushuncha orasidagi farq, konseptualizatsiya yoki konseptuallashtirish, konseptosfera atamasi haqida fikr yuritilgan. Bu maqolada vatan konseptining o‘zbek, nemis, rus va boshqa tillardagi talqini, Heimat so‘zining etimologik tahlili, Vaterland va Heimat so‘zlarining kelib chiqishi va tarixi to‘g‘risida ma‘lumot berilgan. Qolaversa, vatan konseptiga doir ko‘plab nemis, o‘zbek va rus olimlarning nazariy qarashlari haqida qiziqarli ma‘lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar : lingvokulturologiya, termin, tushuncha, vatan, konsept, leksema, sxema, etnografiya, psixologiya, ssenariy, konseptualizatsiya, etimologiya.

**ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ КОНЦЕПТА "РОДИНА".
(НА ПРИМЕРЕ НЕМЕЦКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)**

Аннотация: В данной статье речь идёт о науке о языкознании, её новом направлении, лингвокультурологии, о формировании языка (сознания) и языковых национальных ценностей, традиций и культурных форм посредством дисциплины лингвокультурология, а также о концепт-концепте, который является одним из основных понятий когнитивной лингвистики, понятие и разница между концептом, концептуализацией, термин концептосфера. В данной статье интерпретация концепта Родина в узбекском, немецком, русском и других языках, этимологический анализ слова Heimat, происхождение и история слов Vaterland и Heimat верны. Кроме того, приводятся интересные сведения о теоретических взглядах многих немецких, узбекских и русских учёных на понятие «Родина».

Ключевые слова: лингвокультурология, терминология, понятие, Родина, лексема, концепт, рамка, схема, геиштальт, прототип, сценарий, концептуализация, этимология.

**LINGUOCULTURAL INTERPRETATION OF THE CONCEPT "FATHERLAND".
(EXAMPLE OF GERMAN AND UZBEK LANGUAGES)**

Annotation: This article deals with the science of linguistics, its new direction, linguoculturology, the formation of language (consciousness) and linguistic national values, traditions and cultural forms through the science of linguoculturology, as well as the concept, which is one of the basic concepts of cognitive linguistics, the concept and the difference between the concept, or conceptualization, the term concept sphere. This article provides information on the interpretation of the concept of homeland in Uzbek, German, Russian and other languages, the etymological analysis of the word Heimat, the origin and history of the words Vaterland and Heimat. In addition, interesting information is provided about the theoretical views of many German, Uzbek and Russian scientists on the concept of homeland.

Key words: linguoculturology, terminology, concept, motherland, lexeme, concept, frame, diagram, gestalt, prototype, script.

Kirish. Lingvokulturologiya tilshunoslikning yangi yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, til va madaniyatning to‘qnashuvi asosida hosil bo‘lgan va bir vaqtning o‘zida barcha xalqlarning tilida aks etadigan madaniyat, urf-odat, an‘analarni o‘rganadigan fan hisoblanadi. Shuningdek, lingvokulturologiya fani orqali milliy qadriyatlar, an‘analar va madaniy shakllarning lison (ong) va tilni shakllantirishi; uni ma‘lum bir jamiyatga xos bo‘lgan qolipga solishi; mustaqil fikr yuritish ko‘nikmasini hosil qilishini ham o‘rganishimiz mumkin.

LINGUISTICS

Bundan ayon bo'ladiki, lingvokulturologiya fanida tadqiq qilinayotgan til orqali nafaqat hozirda mavjud til xususiyatlarini, balki o'tmishda va hozirda shu tilda muloqot qilgan xalq madaniy hayoti, urf-odati va qadriyatlarini ham bilib olish mumkin. Demak, bu o'rinda lingvistika (lingvokulturologiya) xalqlarni yanada chuqur o'rganishda madaniyatshunoslik, tarix, psixologiya, etnografiya kabi fanlar bilan hamkorlik qilishini ta'kidlash joiz.

Lingvokulturologiya fanining tadqiqot obyekti sifatida, asosan, xalq og'zaki ijodi namunalarini olishimiz mumkin. Negaki, ibora, maqol, matal, hikmatli so'z va metaforalar asrlar osha lingvistik omil asnosida milliy qadriyat va an'analar, umuman, o'sha millat haqida to'liq ma'lumot saqlanib qolgan bebaho xazina sanaladi. Buyuk rus tilshunosi Larin iboralarga quyidagicha ta'rif bergan: "Iboralar har doim xalq dunyoqarashini, ma'lum davrga xos ustuvor g'oyalarni, jamiyat qurilishini ifodalaydi. Bu tong yorug'i quyosh shu'lasi orqali ayon bo'lganidek aniq ifodalanadi". Ma'lum bir tilni o'rganish uchun unga qardosh tilni ham chog'ishtirib ko'rish va har ikkalasini qiyosan tadqiq etish tilshunoslik fani uchun yaxshi metodlardan biri sanaladi. Shunday ekan, lingvokulturologiyada ham bir-biriga har taraflama yaqin va o'xshash bo'lgan bir oilaga mansub tillarni o'rganish yaxshi samara beradi. Zero, ba'zi holatlarda madaniy qadriyatlari, joylashish o'rni, mansub bo'lgan til oilalari, grammatik qurilishi, leksikasi jihatdan butunlay farq qiladigan tillar lingvokulturologik asnoda o'rganilganda xalq og'zaki ijodi namunalaridagi mavjud o'xshashlik tadqiqotchini hayratga soladi. Qadimdan mavjud bo'lgan "Buyuk ipak yo'li" va boshqa iqtisodiy, siyosiy hamda madaniy aloqalar natijasida turli millat va elatlar adabiyotida paydo bo'lgan ijod namunalarini bugungi avlodga meros qilib qoldirilganligini isbotlaydi.

XXI asrda lingvistika nafaqat aloqa-aralashuv vositasi bo'lmish tilni, balki millatning madaniy belgisini yoritib beradigan yangi yo'nalishni ham tadqiq eta boshladi. Tilga bunday yondashuv V.Gumboldt va A.A.Potebnya kabi olimlarning qo'ygan tamal toshlari asosida bo'ldi. Shu o'rinda V.Gumboldtning: "Millatim tiliga qo'yilgan to'siq mening dunyoqarashimga qo'yilgan to'siq demakdir", degan fikri har bir xalq tili uning madaniyati, urf-odati va hatto dunyoqarashi bilan naqadar bog'liq ekanligini yana bir karra isbotlaydi. Shunday ekan, har bir tilni o'rganar ekanmiz, tadqiq etiladigan davr, millat, uning madaniy hayoti, mavjud siyosiy tizim, mamlakatning iqtisodiy ahvoli kabi xususiyatlarni bilish va tadqiqot ishida aniqlangan ma'lumotlarni inobatga olish juda muhim omil sanaladi.

Atrofni o'rab turgan olam haqidagi ma'lumotlarning ko'pi insonlarga lisoniy omil asosida yetkazib beriladi. Shuning uchun ham, kishida moddiy olamdan ko'ra, ma'naviy olam qurshovi kuchliroq bo'lib, intellektual, milliy, ijtimoiy zarur bilimlarni shaxsiy leksikonda takomillashtirib boradi. Ko'p hollarda, hali amalda ko'rmagan va bilmagan voqea-hodisa, narsa-buyum, fan-texnika yangiliklari haqida qandaydir lug'at boyligi va uning izohlangan tasavvuri xalq ongida mavjud bo'ladi. So'z qo'llash mahorati ham kishining jamiyatga qanchalik moslashganini, barcha yangiliklardan xabardorlik darajasini ko'rsatadi. Ko'p hollarda, leksik qobiliyat insonning jamiyatdagi mavqeyini ham belgilab beradi. Hatto, faylasuflar: "Ma'lum so'zni butunlay anglab yetish uning moddiy holatini o'rganishni osonlashtiradi", deyishadi. Ya'ni yaratilgan kashfiyotning o'zini ko'rishdan oldin uning nomlanishi va xususiyatlarini o'rganish qo'lga kiritilgan ishni tushunishni birmuncha yengil qiladi. Demak, lingvokulturologiya fani ma'lum xalq madaniy hayoti, undagi yutuq va kamchiliklar, yaratilgan yangiliklar va kashfiyotlarni lingvistik omil asosida o'rganadi, deyish mumkin. Shuningdek, lingvokulturologiyada insoniyat umri davomida mavhum saqlaydigan sir-sinoatlardan eng muhimi ya'ni, ma'lum bir xalqqa tegishli bo'lgan lingvistik abstrakt tushunchalar ham o'rganiladi. Uni ochish yoki javobini topish orqali millatning asrlar davomida qilgan ishlari, bajargan amallari hamda erishgan yutuqlari va hatto boshqa xalqlardan sir saqlagan tilshunoslikka oid tushunchalarini ham bilib olish mumkin.

Asosiy qism. Kognitiv tilshunoslikning tayanch tushunchalaridan biri - bu konseptdir. Mazkur atama XX asrning 90-yillariga kelib keng qo'llanila boshladi. Konsept so'zi aslida lotincha conceptus bo'lib, "tushuncha" ma'nosini ifodalaydi. Hozir ham ko'pincha "konsept" terminidan "tushuncha" so'zining sinonimi sifatida foydalanilmoqda. Shuningdek, konsept termini matematik logika, madaniyatshunoslik, psixologiya kabi fanlarda ham faol qo'llanilmoqda.

Ye.S.Kubryakova ta'kidlaganidek, "konsept" termini tafakkur, anglash, ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash kabi muammolar bilan shug'ullanuvchi kognitiv psixologiya hamda kognitiv tilshunoslik, lingvokulturologiya fanlari uchun "soyabon" vazifasini o'taydi. Tilshunoslikda keng ishlatilayotgan "Olamning lisoniy manzarasi" tushunchasining o'rtaga chiqishida fizik olim G.Gertsning xizmati bor. Tilshunoslikka kirib kelishi va keng joriy qilinishi esa L.Vaysgerber nomi bilan bog'liq. U lisoniy belgini tushunchaga tenglashtirgan holda, har bir xalq lug'at boyligidagi belgilarga muvofiq keladigan tushunchalarga - olamning o'ziga xos manzarasiga ega bo'ladi, deb hisoblaydi.

LINGUISTICS

L.Vaysgerber fikriga ko'ra tilda u yoki bu lisoniy belgi, ya'ni tovush ifodasi bo'lmasa, unga mos keladigan tushuncha ham bo'lmaydi, turli tilda gaplashuvchi insonlar turli olamlarda yashaydilar. O'zbek tilshunosligida rus va boshqa tilshunosliklarda bo'lgani kabi olamning konseptual va lisoniy manzaralari farqlanadi. Olamning konseptual manzarasi hissiy idrok bilan bog'liq bo'lib, his etish orqali tasavvur qilingan manzara hisoblanadi. Olamning lisoniy manzarasi esa konseptual, ya'ni hislar orqali anglangan, tasavvur qilingan manzaraning tildagi ifodasidir. Olamning konseptual manzarasi muayyan konseptlar sifatida namoyon bo'lsa, olamning lisoniy manzarasi til birliklari orqali ifodalanadi.

Atoqli tilshunos, professor G'.M.Hoshimov konseptga quyidagicha ta'rif beradi: "Konsept, butafakkurda kechuvchi biri-biri bilan chambarchas bog'liq nafaqat ikki muhim jarayon konseptualizatsiya (konseptuallashtirish) va kategorizatsiya (kategoriyalashtirish)ning natijasi bo'lib sanaladi, balki unga qo'shimcha yana bir qator muhim (psixologizatsiya, kognitivatsiya, sotsiologizatsiya, (lingvo) semantizatsiya, sotsiolektizatsiya, stilizatsiya (dialektizatsiya, variantizatsiya va idiolektizatsiya kabi) jarayonlarning pirovard natijasidir va u yaxlit konseptual/kognitiv semantika sifatida lingvistik semantikaning kognitiv asosini tashkil etadi hamda unda til birligi o'zining semantik sig'imi bilan bog'liq holda ma'lum darajada (qisman) aks etadi".

Professor konseptni murakkab idrokiy voqelik, ya'ni tilda verbal (va kerak hollarda noverbal) vositalar orqali voqelantiriluvchi hodisa sifatida murakkab ichki tashkil etuvchilardan iborat, deb hisoblaydi. Olimning fikricha, u o'ziga xos tashkil etuvchilarni o'z ichiga olgan shajaraviy tarkibga ega va tilda gapiruvchilar o'rtasida barcha so'zlovchilar tomonidan belgi (lar) orqali moddiylashtiriladi hamda barchaga umumiy bo'lgan bir ma'no sifatida qabul qilinadi. Til inson ongida konseptni ifodalovchi va shakllantiruvchi vositalardan biridir. Konsept inson aqliy dunyosidagi madaniyatning asosiy yacheykasidir. Konseptlar inson ongida nafaqat so'zning lug'aviy ma'nolari asosida, balki shaxsiy hamda butun bir xalqning madaniy-tarixiy tajribasidan kelib chiqib paydo bo'ladi. Tajriba qancha boy bo'lsa, konseptning chegarasi shunchalik keng bo'ladi. Aynan shunday holatda konsept o'zini har tomonlama namoyon eta oladi. Zotan, konsept dunyoni bilish va u haqida o'z tasavvuriga ega bo'lish demakdir. Intensivlikning konseptualizatsiyalashuvi til jarayoni bo'lib, unda til birliklari ma'no jihatdan qayta ishlanadi. Intensifikator ham so'zga nisbatan qo'llanadi, natijada o'sha so'zning konseptiga aloqador bo'ladi. Konseptlar xalqning ongida jamoa merosi sifatida, uning ma'naviy mulki, madaniyati sifatida namoyon bo'ladi. Aynan jamoa ongi (fikri) konseptning yashovchanligini ta'minlovchi muhim vositalardan biri sanaladi. Oddiy tushuncha va konsept o'zining farqli hamda o'xshash tomonlariga ega. Tushuncha moddiy borliqdagi narsa-hodisalarning eng muhim belgilarini ifodalasa, konsept ularning yuzaki (o'ta muhim bo'lmagan) tomonlarini ham ifodalay oladi.

Konsept tahlilini konseptosfera doirasida tadqiq qilish, dominanta va chekka (yondosh) konseptlarni izlash maqsadga muvofiqdir. Konseptosfera atamasi mental reallikni ifodalashga xizmat qiladi. Konseptlarning madaniyat, kasbiy etika ishlarini yuritishdagi o'rni beqiyosdir. Umumiy konseptlar individual konseptlardan, etnomadaniylari etnososiomadaniylaridan farqlanadi. Vatan konsepti deyarli barcha ijodkorlar ijodida keng o'rin egallaydi. Qolaversa, ko'plab olimlar o'z ishlarida ayni shu masalaga ham alohida to'xtalib o'tgan.

Shuni alohida qayd etish joizki, vatan va vatanparvarlik mavzusi eng katta ehtiyoj singari har doim insoniyatga kerak bo'lgan, uning ma'naviy kamolotida asosiy omil bo'lib xizmat qiladigan vositadir. Yosh avlodni buyuk kelajak uchun jonkuyar farzandlar qilib tarbiyalashda, eng asosiy e'tibor ularning qalbida vatan tuyg'usini chuqur ildiz o'ttirish, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga qaratiladi. Inson dunyoga kelishi bilan ko'z ochib ko'rgan zaminni vatanim deb biladi, shuning uchun ham shimolning juda murakkab iqlimiga qaramay yerli aholi u joylarni dunyoning hech bir jannatmakon joylariga almashmaydi. Chunki bu keng muzliklarda uning ajdodlarining bosib o'tgan hayot yo'llari bor va u ham shu yo'llar bilan borib o'z hayotini tashkil etadi va o'tkazadi. Bu-qonuniyat.

Vatan, vatanparvarlik nima. Vatan aslida arabcha so'zdan olingan bo'lib, ona yurt ma'nosini anglatadi. Shu ma'noda O'zbekiston o'zbek xalqining vatani, sajdagohi kabi muqaddas makonidir. Vatan – bu inson va uning avlod-ajdodlari kindik qoni to'kilgan muqaddas dargohdir. Vatan – bu ajdodlar maskani, el-yurt, xalq voyaga yetgan tuproq, uning tili, tarixi, madaniyati, urf-odatlari, qadriyatlarini shakllanib, rivojlanib, kamol topib boradigan zamindir. Vatan deganda hamisha har birimiz tug'ilib o'sgan, ko'z ochib ko'rgan, ta'lim-tarbiya olib voyaga yetgan, avlod – ajdodlarimiz yashab o'tgan, ularning aql-idroki, mehnati bilan to'kilgan peshona terlari, xoklari abadiy qo'nim topgan yurt ko'z oldimizga keladi.

Vatan ona kabi aziz, mukarram va muqaddasdir. Vatan insonga – baxt –iqbol beradigan zamin. Ma'rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek: "Har bir kishining tug'ilib o'sgan shahar va mamlakatini shul kishining vatani deyilur. Har kim tug'ilgan, o'sgan joyini jonidan ortiq suyar biz

LINGUISTICS

turkistonliklar o'z vatanimizni jonimizdan ortiq suyanimiz kabi, arablar arabistonlarini, qumlik issiq cho'llarini, eskimoslar shimol taraflar, eng sovuq qor va muzlik yerlarni boshqa yerlardan ziyoda suyarlar. Agar suymasalar edi, havosi yaxshi turonlik oson yerlarga o'z vatanlarini tashlab hijrat qilurlar edi”.

Ona vatan tushunchasi ifodalanmaydigan tilni tasavvur qilish qiyin. Biroq ba'zi tillarda bu tushunchani ifodalash uchun bir nechta leksemalar mavjud, qarang rus tilida *родина, отчизна, отечество*; ukrain tilida *батьківщина, вітчизна, рідний край*; belarus tilida *бацькаўшчына, айчына, радзіма*; litvaliklar tilida *tevyne, gimytine*; nemis tilida *Heimat, Heimatland, Vaterland*;

Heimat so'zini etimologik tahlil qiladigan bo'lsak, bu so'zning paydo bolishi (Mittelhochdeutsch-1050-yildan 1350-yilgacha bo'lgan) 1050 -1350-yillarga borib taqaladi va *heimote, heimute, heimoti* “joy, makon inson tug'ilgan joyi, o'zini o'z uyidek his qiladigan joy ma'nosini anglatadi. Nemis tilida *Heimat* so'zi fonetik o'zgarishga XV asrda duch kelgan. XVII asrgacha bu so'z sredniy rodqa qo'llanilgan. Hozirgi kunda biz bu so'zni jenskiy rod bilan ishlatamiz, ammo ba'zi hududlar shevasida sredniy rodqa ishlatilyapti. *Heimlich* sifati ham XVIII asrdan boshlab olmon tilida qo'llanilgan va “vatanga taalluqli, tug'ilib o'sgan joyga taalluqli ekanligini bildiradi”. Aka-uka Jakob va Vilhem Grimmlarning “*Deutsches Wörterbuch*” kitobida *Heimat* va *Vaterland* so'zlarining asosiy ma'nolari haqida ma'lumotlar mavjud. *Vaterland* so'zi *Heimat* so'zidan keyin paydo bo'lgan. [8] “*Das grosse Wörterbuch der deutschen Sprache*” kitobida *Heimat* leksemasini ikkita ma'noga ajratadi: a) *Land, Landesteil oder Ort, in dem man [geboren und aufgewachsen ist] oder sich durch ständigen Aufenthalt zu Hause fühlt (oft als gefühlbetonter Ausdruck enger Verbundenheit gegenüber einer bestimmten Gegend); b) Ursprungs-, Herkunftsland eines Tiers, einer Technik oder anderes.*

Ularning birinchisida, insonning muayyan joyga, uning qayerda tug'ilganiga bog'liqligi haqidagi insoniy tuyg'ularga, bu qiymat insonning biror joyga bog'lanishiga asoslanadi. Leksemaning ikkinchi ma'nosi sof moddiy asosni aks ettiradi, chunki u mamlakatning kelib chiqishini yoki hayvonot dunyosi yoki texnologiya dunyosining yaratilishi kabi ma'nolarni ko'rsatadi.

“Meyer neues Lexikon”da quyidagi fikrlar berilgan: “*Heimat, subjektiv von einzelnen Menschen oder kollektiv von Gruppen, Stämmen, Völkern, Nationen erlebte territorial Einheit, zu der ein Gefühl besonders enger Verbundenheit besteht*”. Ushbu talqinda yana ma'lum bir hududga bog'lanish tuyg'usi haqida gap ketgan bo'lib, ammo bu bog'lanish shaxs yoki odamlar guruhida ularning subyektiv dunyoqarashi asosida shakllangan, lug'at tuzuvchilar bu odamning tug'ilgan joyiga bog'liqligini ko'rsatmaydilar.

“Das Psychologie - Lexikon” kitobida insonning tug'ilgan joyiga intilishi haqida gap boradi. Odatda bu inson o'sib-ulg'aygan va bolaligini o'tkazgan joyga bog'liqlik tuyg'usi ko'proq ma'lum bir landshaftda, o'ziga xos muhitda, millati va xalqida ko'proq namoyon bo'ladi. Umuman olganda, “ota-ona uyi” tushunchasi inson hayotida katta ahamiyatga ega, chunki vatandan uzoqda, “chet elda” yoki “begona yerda” inson o'z bolaligini, tug'ilib o'sgan joyini sog'inib yashaydi. [7].

Nemis tilida “Vatan” konsepti ikkita leksema bilan beriladi: *Vaterland* va *Heimat*. Bu ikki so'zning qo'llanilishi tarixiy voqealarga borib taqaladi. Germaniya ministri bo'lgan faylasuf Y. Gebbel (16-mart, 1942-yilda) o'zining farmoyishida har bir kishi vatan uchun o'zini qurbon qilib, qahramon bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. Shu farmoyishdan so'ng olmon xalqi *Heimat* so'zi o'rnida *Vaterland* so'zini ishlata boshladi. [3]

Xulosa qilib aytganda, vatan konseptini keng va tor ma'noda tushunish mumkin. Shuni alohida qayd etish joizki, vatan va vatanparvarlik mavzusi eng katta ehtiyoj singari har doim insoniyatga kerak bo'lgan, uning ma'naviy kamolotida asosiy omil bo'lib xizmat qiladigan vositadir. Ko'plab olimlar o'z ishlarida ayni shu masalaga ham alohida to'xtalib o'tgan. Shu sababdan ham vatan konseptini o'rganish va uni o'qitish barcha davrlarda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR:

1. Jo'rayeva M.M. Fransuz va o'zbek ertaklarida modallik kategoriyasining lingvokognitiv, milliy-madaniy xususiyatlari. Monografiya. Fanlar akademiyasining “Fan” nashryoti. – Toshkent, 2016
2. Jo'rayeva M.M. Fransuz va o'zbek ertaklarida modallik kategoriyasining lingvokognitiv, milliy-madaniy xususiyatlari. Filolog fan diss Toshkent, 2017. –B. 45;48
3. Игнатова. Е.М. Концепт Родина в социально-культурном контексте Германии. Вопросы филологии-2006-№С-8
4. Аскольдов С. Концепты слова Русская Словесность. М, 1997, – С.269
5. Арутюнова Н. Д. Воля и свобода / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Космос и хаос. Концептуальные поля порядка и беспорядка. – М. :Индрик, 2003. – С. 73–100.

LINGUISTICS

6. Пименова М. В. *Концепт сердце: Образ. Понятие. Символ : монография / М. В*
7. *Das Psychologie – Lexikon.-Deutschland,2008*
8. *8.Akademie der Wissenschaften zu Göttingen Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm.-Berlin,2013*
9. Hayotova D. *Konsept va tushuncha munosabati //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 30. – №. 30.*
10. Zoyirovna K. D. *Study of Linguoculturology in Linguistics //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 30. – С. 292-294.*
11. Hayotova D. *Tushuncha va so'z munosabati //центр научных публикаций (buxdu. uz). – 2023. – Т. 29. – №. 29.*
12. Zoyirovna H. D. *Studies on the Concept of “Motherland”(“Heimat”) in Cognitive Linguistics //Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 155-158.*
13. Sharopovna B. R. *Nomlarni Tadqiq Qilishda Turli Yondashuvlar //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 30. – С. 337-339.*
14. Бозорова Р. Ш. *Сув билан боғлиқ жой номларининг лисоний қатламлари таҳлили //Results of National Scientific Research International Journal. – 2022. – Т. 1. – №. 3. – С. 112-118.*
15. Pirmukhammadovich R. A. *Flipped Learning in The Educational Process: Essence, Advantages, Limitations //Indonesian Journal of Innovation Studies. – 2022. – Т. 18.*
16. Babayev O. *The first encounter between Jaloliddin Rumi and shams tabrizi //Sentr научных publikatsiy (buxdu. uz). – 2023. – Т. 27. – №. 27.*
17. Abdikarimovich, Mr B. O. *"The True Values of the Mavloni Jaloliddin Muhammad Rumiy's Philosophy in Russian Translations." International Journal on Orange Technologies, vol. 2, no. 12, 31 Dec. 2020, pp. 68-71, doi:10.31149/ijot.v2i12.1091.*
18. Sanoyeva Dildora Qaxorovna *"Mavloni rumiy va asketizm." O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali 1.9 (2022): 40-43.*
19. Babayev, O. (2023). *Жалолиддин румийнинг «маснавийи маънавий» асарининг жаҳон адабиётида ўрганилиши. центр научных публикаций (buxdu.Uz), 29(29).*

<https://buxdu.uz>